

Η μουσική ως προέκταση της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος σε αλλόγλωσσα παιδιά της Ε' τάξης του δημοτικού σχολείου: πρώτη καταγραφή μιας πειραματικής προσπάθειας

Πολύζος Νικόλαος, Εκπαιδευτικός

Εισαγωγή

Στη σημερινή εποχή το να τονίσει κανείς την αλλαγή σύνθεσης του μαθητικού πληθυσμού στη χώρα μας και την όλο και μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των αλλόγλωσσων παιδιών στις σχολικές αίθουσες, αποτελεί κοινοτοπία. Όλοι εμείς που εμπλεκόμαστε στην εκπαιδευτική διαδικασία γνωρίζουμε πως ο στόχος μας είναι η δημιουργία ανοιχτών κοινωνιών που θα χαρακτηρίζονται από ισονομία, αλληλοκατανόηση και αλληλοαποδοχή, μέσα από ένα μοντέλο εκπαίδευσης που θα λαμβάνει υπόψη την αναγκαιότητα της αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας συνεργασίας ανάμεσα σε άτομα διαφόρων ομάδων[1].

Με βάση τα παραπάνω έχουν καταγραφεί τα τελευταία χρόνια μια σειρά από ενέργειες και δράσεις, όπως:

α) Σε επίπεδο ηγεσίας ΥΠ.Ε.Π.Θ.: Η δημιουργία φροντιστηριακών τμημάτων και τάξεων υποδοχής, οι ώρες ενισχυτικής διδασκαλίας, τα διαπολιτισμικά σχολεία.

β) Σε επίπεδο άλλων φορέων (Α.Ε.Ι., Π.Ε.Κ.): Η διδασκαλία του μαθήματος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, αλλά και στις σχολές διετούς μετεκπαίδευσης, η εκπόνηση ειδικού εκπαιδευτικού υλικού, η διοργάνωση συνεδρίων, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών κ.ά.

Πέρα από τις όποιες προθέσεις ή και αποτελέσματα των παραπάνω ενεργειών και τις κριτικές που έχουν διατυπωθεί[2], το σχολείο ως ένας από τους παιδευτικούς διαύλους όπου συντελείται η κοινωνικοποίηση και ανθρωποποίηση του ατόμου, οφείλει να βρει εκείνους τους τρόπους με τους οποίους θα διαπραγματευτεί τη διαφορετικότητα, θα εγγυηθεί την πολιτισμική ύπαρξη του καθενός, θα αναπτύξει δραστηριότητες επικοινωνιακής μορφής[3].

Η ικανότητα της γλωσσικής επικοινωνίας των αλλόγλωσσων παιδιών στη χώρα υποδοχής επηρεάζεται από μια σειρά παραγόντων, όπως το στάδιο ανάπτυξης και κοινωνικοποίησης του παιδιού, η χρονική διάρκεια παραμονής του παιδιού στη χώρα μετανάστευσης, η διάρκεια της σχολικής φοίτησης, η συχνότητα χρήσης της δεύτερης (ελληνικής) γλώσσας στην οικογένεια, στο σχολείο, στις άτυπες ομάδες και αλλού[4].

Οι δυσκολίες που συναντά το αλλόγλωσσο παιδί κατά την εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας είναι πολλές, αφού η δεύτερη γλώσσα βρίσκεται σε αντιπαράθεση με τη μητρική γλώσσα, έχοντας ένα διαφορετικό φωνητικό και ηχητικό σύστημα, ενώ το ενδιαφέρον του παιδιού για την εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας μπορεί να μειωθεί γρήγορα, όταν διαπιστώσει ότι το περιεχόμενο των κειμένων δεν προέρχεται από την καθημερινή του ζωή και δε συνδέεται με συγκεκριμένες παραστάσεις από τον κόσμο του[5].

Στην παρούσα εισήγηση καταγράφουμε την εμπειρία μας από τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε αλλόγλωσσα παιδιά της Ε' Τάξης του 22ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών κατά το σχολικό έτος 2001-2002.

Χαρακτηριστικά του δείγματος

Στην Ε' τάξη του 22ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών (Κάτω Πατήσια) ήταν εγγεγραμμένα 26 παιδιά. Από αυτά τα 24 ήταν αλβανικής καταγωγής, 1 βουλγαρικής και 1 ελληνικής καταγωγής. Από το σύνολο των 26 παιδιών, φοίτησαν ως το τέλος τα 24, αφού 2 διέκοψαν τη φοίτηση. Η διακοπή της φοίτησης ή η ελλιπής φοίτηση είναι ένα επιπλέον χαρακτηριστικό των αλλόγλωσσων παιδιών. Από τα 23 αλλόγλωσσα παιδιά, τα 3 φοιτούσαν για

πρώτη φορά σε ελληνικό σχολείο και παρακολούθησαν μαθήματα στην τάξη υποδοχής με συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό. Τα υπόλοιπα 20 παιδιά είχαν φοιτήσει όλες τις προηγούμενες 4 τάξεις σε ελληνικό σχολείο και στην Ε' Τάξη διδάχτηκαν το μάθημα της Γλώσσας από τα 4 τεύχη των διδακτικών εγχειριδίων «Η Γλώσσα μου», τα οποία όπως είναι γνωστό, έχουν γραφεί εδώ και 20 σχεδόν χρόνια και δεν ανταποκρίνονται πλέον στις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Τα παιδιά του δείγματος, αν και γνώριζαν σε ικανοποιητικό βαθμό την ελληνική γλώσσα σε επίπεδο καθημερινών επικοινωνιακών δεξιοτήτων, δυσκολεύονταν πολύ να κατανοήσουν το περιεχόμενο των παραπάνω διδακτικών εγχειριδίων. Για την άρση της δυσκολίας αυτής εφαρμόστηκε πειραματικά ένα πρόγραμμα, με κύριο άξονα τα μελοποιημένα κείμενα, το οποίο περιγράφεται ευθύς αμέσως.

Το πρόγραμμα: συνοπτική περιγραφή

Οι στόχοι του προγράμματος ήταν οι ακόλουθοι:

Στο γνωστικό τομέα να κατανοήσουν τα παιδιά με τρόπο ευχάριστο και παιγνιώδη το περιεχόμενο των κειμένων μέσα από συγκεκριμένα τραγούδια.

Στο συναισθηματικό - συμμετοχικό τομέα να βιώσουν τη χαρά της ακρόασης ποιοτικών τραγουδιών καθώς και να τραγουδήσουν τα ίδια συμμετέχοντας στη χορωδία του σχολείου.

Στον ψυχοκινητικό τομέα να εκφραστούν με διάφορους τρόπους σε σχέση με το περιεχόμενο των τραγουδιών - Ζωγραφική, Κολλάζ, Αφήγηση, Δραματοποίηση.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων χρησιμοποιήθηκαν 54 τραγούδια στο σύνολο των 94 κειμένων που περιέχονται στα διδακτικά εγχειρίδια (ποσοστό 57%). Από τα 54 αυτά τραγούδια που περιέχονται σε 38 δίσκους, τα 12 είναι παραδοσιακά (22%), τα 27 ανήκουν στο λεγόμενο έντεχνο ελληνικό τραγούδι (50%) και τα 15 σε νεότερους δημιουργούς (28%).

Για την επιτυχημένη ή όχι εφαρμογή του προγράμματος εφαρμόστηκε η μέθοδος της αξιολόγησης διαδικασίας και αποτελεσματικότητας[6].

Οι διαπιστώσεις μας συνοψίζονται ως εξής:

1. Τα παιδιά κατανόησαν καλύτερα το περιεχόμενο των ενοτήτων που διδάχτηκαν σε συνδυασμό με τα τραγούδια σε σχέση με τις υπόλοιπες ενότητες. Οι στίχοι των τραγουδιών λειτούργησαν ως «παράλληλα» κείμενα, στα οποία τα παιδιά προσπάθησαν να βρουν ομοιότητες ή αναλογίες με το αρχικό κείμενο.
2. Ενισχύθηκε η αυτοεκτίμηση των παιδιών μέσα από τη συμμετοχή τους στη χορωδία του σχολείου και σε άλλες ομαδικές δραστηριότητες.
3. Στην εποχή που τα παραγόμενα τραγούδια λειτουργούν ως «προϊόντα μιας χρήσης», η επαφή των παιδιών, με τραγούδια ποιοτικά που λαμβάνουν υπόψη την ηλικία, το συναισθηματικό και ψυχικό κόσμο, τις εμπειρίες και ευαισθησίες τους, είχε μεγάλο, για αυτά όφελος[7].
4. Η γνωριμία και με άλλα τραγούδια από τις χώρες προέλευσης των παιδιών στα πλαίσια του μαθήματος της Μουσικής και της Γεωγραφίας αποτέλεσε στοιχείο σεβασμού των ιδιαιτεροτήτων του κάθε πολιτισμού και αναγνώριση των συνδεδετικών στοιχείων μεταξύ των πολιτισμών[8].

Όλα τα παραπάνω δείχνουν πως η συμβολή της μουσικής στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος είχε θετική επίδραση στα παιδιά αφού όπως γράφει και ο ποιητής Λορέντζος Μαβίλης «Εις την ψυχήν η Μουσική φτερά χαρίζει».

Παράρτημα

Στο Παράρτημα παραθέτουμε το μουσικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε. Στην αριστερή στήλη αναγράφεται η διδακτική ενότητα, ενώ στη δεξιά στήλη ο τίτλος του τραγουδιού (πρώτη σειρά), ο τίτλος του δίσκου (δεύτερη σειρά) και οι συντελεστές του τραγουδιού, συνθέτης / στιχουργός / ερμηνευτής (τρίτη σειρά).

Διδακτική Ενότητα	Μουσικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε
Παιδί με το γρατσουνισμένο γόνατο	Παιδί με το γρατσουνισμένο γόνατο Ο ήλιος ο πρώτος Γ. Μαρκόπουλος, Οδ. Ελύτης, Μ. Δημητριάδη
Ο καημός του Αντρέα	Θάλασσα πλατιά Τα τραγούδια της χθεσινής μέρας Μ. Χατζιδάκις, Γ. Ρούσσος, Δ. Γαλάνη
Το σύννεφο	Σου το' πα για τα σύννεφα Η ποδηλάτισσα Μ. Τρανουδάκης, Οδ. Ελύτης, Α. Μάνου
Ο κυνηγός	Το κυνήγι Του έρωτα και του πάθους Ν. Μαμαγκάκης, F.G Lorca, Ν. Βενετσάνου
Τι έγραψαν 3 παιδιά για το Αρχαιολογικό Μουσείο	Μες το μουσείο Εδώ Λιλιπούπολη Ν. Κυπουργός, Μ. Κριεζή, Σπ. Σακκάς
Το λαφάκι	Η λαφίνα Αραμπάς Παραδοσιακό, Μ. Κωχ.
Μάνα και γιος	Οι Ηπειρώτισσες Αλβανία Γ. Κατσαρός, Πυθαγόρας, Μαρινέλλα
Πρωινό άστρο	Durme, hermoso hijico Ανοιξη στη Σαλονίκη Παραδοσιακό, Σ. Γιαννάτου
Γίνετε σαν τα παιδιά	Μαθαίνω ν' αγαπάω Τα χρωματιστά τραγούδια Μ. Κωχ, παιδική συντροφιά
Ο Μορμόλης	Ο Μορμόλης Ο Μορμόλης Γ. Σπανός, παιδική σκηνή Φέρτη- Καλογεροπούλου
Γιατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα	Μηλίτσα που 'σαι στο γκρεμό Τραγούδια της Μακεδονίας και Θράκης Παραδοσιακό, Κ. Δοϊτσίδης
Γιατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα (συνέχεια.)	Το μήλο Sappho de Mytilene Α. Ιονατος, Σαφώ, Ν. Βενετσάνου
Εδώ Πολυτεχνείο	Ο δρόμος Τα τραγούδια του δρόμου Μ. Λοϊζος, Κ. Μητροπούλου
Άγνωστος Αγωνιστής	Ο αρχηγός Τα τραγούδια του δρόμου Μ. Λοϊζος, Λ. Παπαδόπουλος, Α. Αλιμπέρτη
Ο Ιγνάτιος και η γάτα	Η γάτα παίζει θέατρο Τα χρωματιστά τραγούδια Μ. Κωχ, παιδική συντροφιά
Τα ποντίκια και το κουδούνι της γάτας	Δέκα ποντικοί Μια εκδρομή με τη Μαρίζα Παραδοσιακό, Μ. Κωχ.

Το στοιχείο	Περπάτησε η ομορφιά Παλίρροια Στ. Κορκολής, Π. Καρασούλος, Δ. Γαλάνη
Τον άρτον ημών τον επιούσιον	Το ψωμί είναι στο τραπέζι Μια φορά θυμάμαι Μ. Θεοδωράκης, Ι. Καμπανέλλης, Γ. Πουλόπουλος
Μετανάστευση	Μιλώ για τα παιδιά μου Μετανάστες Γ. Μαρκόπουλος, Γ. Σκούρτης, Β. Μοσχολιού
Δημοτικά τραγούδια για την ξενιτιά	Ο Γιάννης Αραμπάς Παραδοσιακό, Μ. Κωχ.
Ένα δάκρυ για τον μπαρμπα-Τζίμη	Η φάμπρικα Μετανάστες Γ. Μαρκόπουλος, Γ. Σκούρτης, Λ. Χαλκιάς
Ένα δάκρυ για τον μπαρμπα-Τζίμη (συνέχεια)	Σαν οι εργάτες απεργήσουν Εργατική Συμφωνία Δ. Μούτσης, Γ. Σκούρτης, Χορωδία
Ένα δάκρυ για τον μπαρμπα-Τζίμη (συνέχεια)	Όταν σε περιμένω Όταν σε περιμένω Στ. Κουγιουμτζής, Ντ. Χριστιανόπουλος, Β. Μοσχολιού
Απόδημοι	Εδώ στη ξένη χώρα Μετανάστες Γ. Μαρκόπουλος, Γ. Σκούρτης, Λ. Χαλκιάς
Της Ελλάδας	Του Πόντου τα καράβια Τα χρωματιστά τραγούδια Παραδοσιακό, Μ. Κωχ.
Τα Κάλαντα	Κάλαντα (περιοχής Ξάνθης) Μια βραδιά μ' ένα τραγούδι Παραδοσιακό, Δ. Γαλάνη, Σπ. Σακκάς
Μοναξιά δεν υπάρχει	Βγήκε ο ήλιος Θεσσαλικός Κύκλος Γ. Μαρκόπουλος, Κ. Βίρβος, Λ. Νικολάου
Ποιος είναι ο πλησίον	Ο κύριος με τα τρία καπέλα Η ηχώ και τα λάθη της Λ. Πλάτωνος, Τζ. Ροντάρι, Σ. Γιαννάτου
Ιερέ Καπνέ	Βρέξε Θεέ μου Διαδρομές Γ. Χατζηνάσιος, Γ. Κανελλόπουλος, χορωδία
Τραγουδάς το χιόνι	Χειμώνας Η ηχώ και τα λάθη της Λ. Πλάτωνος, Τζ. Ροντάρι, Σ. Γιαννάτου
Το σιδερένιο ποτάμι	Να δώσουμε τα χέρια Τα χρωματιστά τραγούδια Μ. Κωχ, Μ. Δείκτα
Γέρος και θάνατος	Του Ριζικάρη Δροσουλίτες Χρ. Χάλαρης, Ν. Γκάτσος, Χρυσάνθος
Η παλιά Αθήνα	Το φιλμάκι της Αθήνας Τα χρωματιστά τραγούδια Μ. Κωχ, Μ. Φαραντούρη
Η λάμπα του Παλαμά	Το σπίτι που γεννήθηκε Όλη τη μουσική μες στην αγάπη βάλε Μ. Τερζής, Κ. Παλαμάς, Δ. Θεοδόσης
Οι μηχανές στην υπηρεσία του ανθρώπου	Μάσα- σιδερομάσα Εδώ Λιλιπούπολη Λ. Πλάτωνος, Μ. Κριεζή

Έτος 2080 μ.Χ	Το ηλιακό λεωφορείο Εδώ Λιλιπούπολη Λ. Πλάτωνος, Μ. Κριεζή, Σ. Γιαννάτου
Ο ταχυδρόμος του διαστήματος	Διαπλανητικές σκέψεις Η ηχώ και τα λάθη της Λ. Πλάτωνος, Τζ. Ροντάρι, Σ. Γιαννάτου
Η παράσταση του αρκουδιάρη	Γερο-τσιφλικιάς Ο κάμπος Γ. Κατσαρός, Πυθαγόρας, Δ. Γαλάνη
Ο αρκουδιάρης με τη γριά αρκούδα	Ο αρκουδιάρης Θεσσαλικός Κύκλος Γ. Μαρκόπουλος, Κ. Βίρβος, Β. Μοσχολιού
Ο Διονύσιος Σολωμός για το πολιορκημένο Μεσολόγγι	Άκρα του τάφου σιωπή Ελεύθεροι Πολιορκημένοι Γ. Μαρκόπουλος, Δ. Σολωμός, Λ. Χαλκιάς
Ο Κρεμμύδας	Όλα τα έθνη πολεμούν Ίτε παιδιά Ελλήνων Ρ. Φεραίος, Εργαστήριο Παλιάς Μουσικής
Το πρώτο χελιδόνι	Χελιδόνισμα Η Περπερούνα Παραδοσιακό, Δ. Σαμίου, χορωδία
Ανοιξη	Για δεσ περβόλι όμορφο Η Περπερούνα Παραδοσιακό, Δ. Σαμίου, Π. Μπαγάνης
Τα παιδιά της Κύπρου	Το τραγούδι του χελιδονιού Γυρίζοντας τον κόσμο Χ. Αλεξίου
Ένα αναίμακτο Πάσχα	Πήλιο Φως Δ. Γαλάνη, Π. Καρασούλος
Ανάσταση	Αναστάσεως ημέρα Βυζαντινοί Ύμνοι Επιταφίου και Πάσχα Σ. Καρράς και εκκλησιαστική χορωδία
Το Άγιο Όρος	Περίπλους του Άθω Άθως ο εμός Χρ. Τσιαμούλης, Γ. Χατζηφώτης, χορωδία
Ψηλά στην ήμερη κορφή	Ανατολή και δύση Εδώ Λιλιπούπολη Λ. Πλάτωνος, Μ. Κριεζή, Σ. Γιαννάτου
Κον Τίκι	Τέτοιος τρανός θαλασσοπόρος Παραστάσεις Χ. Λεοντής, Τ. Τσανακλίδου, Γ. Μεράντζας
Η πολύ λαιμαργή φάλαινα που έφαγε τη θάλασσα	Στου ροφού τη μπλε σπηλιά Τα χρωματιστά τραγούδια Μ. Κωχ, Ν. Βενετσάνου
Η ελληνική Μεσόγειος	Μέρα μέρωσε Τραγούδια της Μεσογείου Παραδοσιακό, Σ. Γιαννάτου
Φεύγουμε στην εξοχή	Καλοκαίρι μου μυρίζει Τα χρωματιστά τραγούδια Μ. Κωχ, παιδική συντροφιά
Φεύγουμε στην εξοχή (συνέχεια)	Για σένα με μεράκι Χάνομαι γιατί ρεμβάζω Γ. Φιλιππάκης, Δ. Γαλάνη
Το ηλιοβασιλέμα	Έλα βράδυ αγαπημένο Άσε με να σε ταξιδέψω Μ. Κωχ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γεωργογιάννης, Π. (1997). Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Gutenberg, σ. 46.
2. Δαμανάκης, Μ. (1998). Η Εκπαίδευση των Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα. Gutenberg, σσ. 79-88. ΠΟΥΛΙΔΗΣ, Α. (2002). Δυσκολίες στην εφαρμογή προγραμμάτων του δημοτικού σχολείου. Νέα Παιδεία. τ. 102, σσ. 158-163.
3. Καστελλάνου, Φ. (2001). Παιδεία και πολυπολιτισμική κοινωνία, Τα εκπαιδευτικά, τ. 61-62, σσ. 216-224.
4. Γεωργογιάννης, Π. (2002). Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε τάξεις υποδοχής, στο: Ε. Τρέσσου, Σ. Μητακίδου, (επιμ) Η διδασκαλία της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Εκπαίδευση Γλωσσικών Μειονοτήτων. Παρατηρητής, σσ. 501-511.
5. Γιαγκουνίδης, Π. (2002). Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σαν ξένη ή σα δεύτερη γλώσσα για τους αλλόφωνους / παλιννοστούντες μαθητές: Μια συγκριτική προσέγγιση, στο: Ε. Τρέσσου, Σ. Μητακίδου, Σ. (επιμ.). Η διδασκαλία της Γλώσσας και των Μαθηματικών, Εκπαίδευση Γλωσσικών Μειονοτήτων. Παρατηρητής σσ. 512-517.
6. Δημητρόπουλος, Ε. (1991). Εκπαιδευτική Αξιολόγηση. Γρηγόρης, σσ. 58-59.
7. Μαραγκόπουλος, Δ. (2001). Ολοκληρωμένη πρόταση για τη μουσική διδασκαλία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Γέφυρες. τ.1, σσ. 62-67.
8. Περίδου, Α. (2002). Η διαπολιτισμική προσέγγιση διδασκαλίας της μουσικής. Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ. 124, σσ. 46-55.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γεωργογιάννης, Π. (1997). Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Αθήνα: Gutenberg.
- Γεωργογιάννης, Π. (2002). Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε τάξεις υποδοχής. Στο: Ε. Τρέσσου, Σ. Μητακίδου, (επιμ.). Η διδασκαλία της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Εκπαίδευση Γλωσσικών Μειονοτήτων. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Γιαγκουνίδης, Π. (2002). Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σαν ξένη ή σαν δεύτερη γλώσσα για τους αλλόφωνους / παλιννοστούντες μαθητές: Μια συγκριτική προσέγγιση. Στο: Ε. Τρέσσου, Σ. Μητακίδου, (επιμ.). Η διδασκαλία της Γλώσσας και των Μαθηματικών, Εκπαίδευση Γλωσσικών Μειονοτήτων. Παρατηρητής.
- Δαμανάκης, Μ. (1998). Η Εκπαίδευση των Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα. Gutenberg.
- Δημητρόπουλος, Ε. (1991). Εκπαιδευτική Αξιολόγηση. Γρηγόρης.
- Καστελλάνου, Φ. (2001). Παιδεία και πολυπολιτισμική κοινωνία. Τα εκπαιδευτικά, τ. 61-62.
- Μαραγκόπουλος, Δ. (2001). Ολοκληρωμένη πρόταση για τη μουσική διδασκαλία στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Γέφυρες, τ.1.
- Περίδου, Α. (2002). Η διαπολιτισμική προσέγγιση διδασκαλίας της μουσικής. Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ. 124.
- Πουλιδής, Α. (2002). Δυσκολίες στην εφαρμογή προγραμμάτων του δημοτικού σχολείου. Νέα Παιδεία. τ. 102.